

NORGES HØYESTERETT

Den 10. juli 2020 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Matningsdal, Kallerud og Høgetveit Berg i

HR-2020-1459-U, (sak nr. 20-085330STR-HRET), straffesak, anke over beslutning:

A (advokat Svein Kjetil Lode Svendsen)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Folke Åmlid)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens beslutning om å nekte en anke fremmet etter straffeprosessloven § 321 andre ledd første punktum.
- (2) A, født 00.00.1969, ble 22. november 2019 satt under tiltale for overtredelse av I) straffeloven § 257 første ledd (menneskehandel), II) straffeloven § 295 (misbruk av overmaktsforhold og lignende), III) straffeloven 1902 § 196 første ledd (seksuell omgang med barn under 16 år) og IV) straffeloven 1902 § 204 a første ledd bokstav a og straffeloven § 311 første ledd, jf. andre ledd (besittelse av fremstillinger som seksualiserer barn).
- (3) Tiltalens post I og II relaterer seg til overgrep mot fornærmede B, født 00.00.1997.
- (4) Tiltalens post III og IV relaterer seg til fornærmede C, født 00.00.1999.
- (5) Post II står mest sentralt i ankeutvalgets avgjørelse og inntas derfor i sin helhet:

«II Straffeloven § 295

for å ha skaffet seg eller en annen seksuell omgang, eller fått noen til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv ved

b) å utnytte noens psykiske lidelse eller psykiske utviklingshemming

Grunnlag:

a)

I løpet av august 2017 i forbindelse med at B var passasjer i lastebilen han kjørte strekningen X-Oslo, skaffet han seg gjentatte ganger seksuell omgang med B ved å utnytte hennes lettere psykiske utviklingshemming. Han gjennomførte vaginale samleier, slikket hennes kjønnsorgan og fikk henne til å suge hans penis.

b)

I løpet av mai 2018 i forbindelse med at B var passasjer i lastebilen han kjørte strekningen Oslo-X-Y, skaffet han seg gjentatte ganger seksuell omgang med B ved å utnytte hennes lettere psykiske utviklingshemming. Han gjennomførte vaginale samleier, slikket hennes kjønnsorgan og fikk henne til å suge hans penis.»

(6) Stavanger tingrett avsa 21. februar 2020 dom med slik domsslutning:

«1. A, født 00.00.1969, frifinnes for overtredelse av straffeloven § 257.

2. A, født 00.00.1969, dømmes for overtredelse av:
 - straffeloven § 295 (to overtredelser)
 - straffeloven (1902) § 196 første ledd
 - straffeloven (1902) § 204a første ledd bokstav a og straffeloven § 311 første ledd, jf. annet ledd

sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a) til fengsel i 2 – to – år og 10 – ti – måneder. Varetekt kommer til fradrag med 48 – førtiåtte – dager, jf. straffeloven § 83.

3. A, født 00.00.1969, dømmes til å betale 150 000 kroner i oppreisningserstatning til B innen 14 dager for dommens forkynnelse.

4. A, født 00.00.1969, dømmes til å betale 130 000 kroner i oppreisningserstatning til C innen 14 dager fra dommens forkynnelse.»

(7) Påtalemyndigheten anket til Gulating lagmannsrett over frifinnelsen for tiltalens post I om menneskehandel. Anken gjaldt lovanvendelsen og bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet.**(8) A anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for post II og III. I tillegg begjærte han ny behandling av erstatningskravene.****(9) Gulating lagmannsrett avsa 28. april 2020 beslutning med slik slutning:**

«Ankene nektes fremmet.»

(10) A har anket lagmannsrettens beslutning til Høyesterett. Anken gjelder saksbehandlingen.**(11) For tiltalens post II anføres det at lagmannsrettens begrunnelse ikke er tilstrekkelig med hensyn til om fornærmede fremstår som psykisk utviklingshemmet. Det er klar tvil om tiltaltes subjektive skyld, idet fornærmede ikke fremstår som psykisk utviklingshemmet. Tiltaltes kognitive evner – hans kapasitet til å vurdere fornærmedes psykiske utviklingshemming – er dessuten ikke vurdert verken av tingretten eller lagmannsretten. Det vises videre til at Jæren tingrett 4. mai 2020 avsa dom i en sak med samme fornærmede, men med andre tiltalte, hvor tingretten konkluderte med at de tiltalte ikke hadde handlet forsettlig med hensyn til fornærmedes psykiske utviklingshemming.****(12) Ved ankenektelsen for domfellelse etter post III, kan man ikke se at lagmannsretten har vurdert de forholdene som er fremhevet i ankebegrunnelsen om at fornærmede i to avhør har nektet for seksuell omgang.**

- (13) *Påtalemyndigheten* bestrider at lagmannsrettens beslutning er beheftet med saksbehandlingsfeil. Begrunnelsesplikten er oppfylt etter de krav som følger av rettspraksis. Det kan vanskelig ses at Jæren tingretts dom av 4. mai 2020 har betydning for denne saken all den tid A, i motsetning til de tiltalte i den andre saken, har hatt omfattende kontakt med fornærmede og kjent henne i en årrekke.
- (14) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at ankeutvalgets kompetanse er begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling, jf. straffeprosessloven § 321 femte ledd. Dette omfatter blant annet om det skjønner lagmannsretten har utøvd er forsvarlig, herunder om det ut fra retts- og bevisspørsmålene var forsvarlig å nekte anken fremmet etter en skriftlig og forenklet behandling, jf. Rt-2012-1342 med henvisning til tidligere praksis. Lagmannsrettens begrunnelse må dessuten vise at tingrettens dom er undergitt en reell overprøving, jf. Rt-2008-1764 avsnitt 104.
- (15) Ved Stavanger tingretts dom er A ved sin seksuelle omgang med B funnet skyldig i å ha utnyttet hennes psykiske utviklingshemming. Det er lagt til grunn at hun er lettere psykisk utviklingshemmet, og hennes IQ er målt til 59. I anken til lagmannsretten ble det blant annet anført at tingretten ikke i tilstrekkelig grad hadde vurdert om de subjektive vilkår for domfellelse etter § 295 var oppfylt. Det ble blant annet vist til hvordan fornærmede opptrådte og ble opplevd i enkelte situasjoner. Som ledd i vurderingen av om tiltalte hadde opptrådt forsettlig med hensyn til fornærmedes utviklingshemming og at han dermed hadde utnyttet henne, ble det fremhevet forskjellige forhold som tilsa at også hans kognitive fungering står noe tilbake for gjennomsnittet av befolkningen. Det ble derfor bedt om at det i forbindelse med ankebehandlingen ble oppnevnt en sakkyndig for å foreta en nærmere undersøkelse av ham.
- (16) I lagmannsrettens begrunnelse for å nekte anken fremmet, som dekker ett avsnitt, omtaler lagmannsretten primært hvordan fornærmede fremstår. Om tiltaltes skyld heter det at lagmannsretten legger til grunn at «tiltalte var klar over» at fornærmede ikke ville ha deltatt i den seksuelle omgangen dersom hun ikke var psykisk utviklingshemmet. Ut over dette har lagmannsretten begrenset seg til å uttale at «anførselen om tiltaltes egen fungering, er vurdert, men kan ikke lede til en annen konklusjon».
- (17) Tingretten fremhevet i dommen flere forhold til illustrasjon av hvilke utslag fornærmedes psykiske utviklingshemming gir. Flere av disse forholdene gjelder imidlertid situasjoner hvor tiltalte ikke har opplevd henne. Samtidig fremgår det av dommen at hun «klarar deler av dagligdagse gjøremål helt fint». Videre opplyses det at retten i forbindelse med tiltalebeslutningen post I om menneskehandel har fått avspilt flere telefonsamtaler mellom de to. Om disse samtalene heter det:
- «I flere av telefonsamtalene fremstår ikke B som kognitivt svekket. Det gjelder særlig dersom man kun avspiller små frekvenser. Telefonsamtalene består videre i all hovedsak av sexprat og dialogen mellom de to er preget av korte replikker.»
- (18) Ankeutvalget nevner videre at forsvareren i anken uttalte følgende:
- «Det er [i tingrettens dom] vist til en rekke vitner og deres utsagn om i hvilken grad de forstod at fornærmede var psykisk utviklingshemmet. Like fullt har tingretten valgt ikke å ta med uttalelsen til den sakkyndige Gisselgård. Han svarte på direkte spørsmål om han kunne merke at hun var psykisk utviklingshemmet under sin kontakt at det kunne han ikke – og det jo var derfor han måtte gjennomføre disse grundige testene.»

- (19) Om tiltaltes kognitive fungering uttalte forsvaren i anken:
- «Tiltalte har selv hatt betydelige utfordringer under sin skolegang. Man ser av chatteloggene er betydelige antall skrivefeil. Eksempelvis klarer han verken skrive pannekaker eller kakao. Han virker å ha svekkede relasjonelle ferdigheter, både til sitt barn, hennes mor og ikke minst til sin egen mor.»
- (20) I Høyesteretts storkammerkjennelse inntatt i Rt-2008-1764 uttaler førstvoterende at lagmannsrettens begrunnelse må vise at det har skjedd en «reell overprøving» (avsnitt 104). I avsnitt 105 uttales det videre at «[b]egrunnelsen må vise at de feil som påberopes ved tingrettens avgjørelse, er oppfattet, og hvorfor anken klart ikke vil føre fram».
- (21) I anken til lagmannsretten hadde forsvaren, som påvist foran, trukket fram flere forhold som kunne gjøre det usikkert om tiltalte hadde opptrådt forsettlig med hensyn til at han gjorde seg skyldig i en seksuell utnyttelse av fornærmede. Lagmannsrettens begrunnelse er etter ankeutvalgets vurdering ikke tilstrekkelig til å vise at den har foretatt en reell overprøving av disse momentene og dermed av tiltaltes subjektive skyld. Lagmannsrettens beslutning må etter dette oppheves for så vidt gjelder domfellelsen for tiltalebeslutningen post II, jf. straffeprosessloven § 343 første ledd.
- (22) Når det derimot gjelder anken over ankenektelsen for domfellelsen etter tiltalebeslutningen post III, har ankeutvalget enstemmig funnet det klart at denne anken ikke fører fram. Den forkastes dermed med hjemmel i straffeprosessloven § 387 a.
- (23) Kjennelsen er enstemmig.

S L U T N I N G

Lagmannsrettens beslutning oppheves for så vidt gjelder domfellelsen for tiltalebeslutningen post II.

Knut H. Kallerud
(sign.)

Magnus Matningsdal
(sign.)

Borgar Høgetveit Berg
(sign.)